

احیای باغ‌های تاریخی از منظر نیازهای بافت تاریخی

مهتاب گیلانی^۱
حجت‌اله عبدی‌اردکانی^۲

چکیده

میتوان باغ‌ها را جزو یکی از عناصر مهم در ساختار شهرهای ایران در گذشته دانست که متأسفانه امروزه به دلایلی مختلف، نقش آنها کم‌رنگ گشته و شاهد تخریب و از بین رفتن این نوع از فضاهای باارزش و تاریخی هستیم. این دسته از تخریب‌ها و بی‌توجهی‌ها میتواند به مرور پیامدهای جبران‌ناپذیری را به همراه داشته باشند. یکی از راهکارهایی که به کمک آن میتوان شرایط باغ‌ها را بهبود بخشیده، احیا و باززنده‌سازی این فضاها بوده. آنچه که در این مقاله به آن پرداخته میشود، شناسایی مفهوم احیا و رویکردهای آن برای استفاده مجدد و رونق‌بخشی به باغ‌های ایرانی بوده که با استفاده از روش کتابخانه‌ای و اسنادی به جمع‌آوری اطلاعات و به روش توصیفی-تحلیلی به تفسیر آنها پرداخته شده است و سعی گشته تا موارد موثر در این زمینه شناسایی گردند و در نهایت به این نتیجه رسیده شد که برای اثربخشی هرچه بهتر احیا در باغ‌ها و ایجاد کاربری جدید در آنها، باید به بافت و زمینه، ارزش‌های تاریخی مجموعه و همچنین ویژگی‌های کالبدی و منظر باغ توجه داشته، تا بدین طریق بتوان دوباره نقش آنها را در حیات شهری پررنگ نمود.

کلید واژه: باغ ایرانی، احیا، باززنده‌سازی.

مقدمه

باغ ایرانی با توجه به پیشینه خود از مهمترین باغ‌های تاریخی به شمار میرود و به عنوان تمثیلی از بهشت زمینی، یک عنصر شهری متجانس و سازگار با ویژگی‌های طبیعی و انسان‌ساخت پیرامون و در عین حال با حداکثر بهره‌گیری از ویژگی‌های مطلوب محیط طبیعی، فضایی همخوان با ویژگی‌های فرهنگی و اجتماعی را به منظور گذراندن اوقات فراغت و سکونت موقت یا دایمی شهروندان، فراهم نموده است. اگرچه باغ ایرانی با بهره‌گیری استادانه از عوامل آب، خاک و گیاه واجد ساختار کلی کمابیش یکسانی است، در هر گستره خاص جغرافیایی و اقلیمی از کشور، متناسب با توان محیط و میزان برخورداری از هر یک از عوامل پیش‌گفته، تصویری متفاوت از نحوه امتزاج این عوامل را صورت میدهد (طلوع آشتیانی ۱۳۸۵).

با توجه به ارزشمندی باغ و مفهوم آن در معماری و منظر ایران، متأسفانه در طی سال‌های اخیر شاهد رها شدن تعداد زیادی از آنها به حال خود و عدم رسیدگی به آنها هستیم. این امر باعث گشته تا باغ در شکل و مفهومی به دور از آنچه برای آن تعریف گشته و انسان‌ها برای آن متصور میگشته‌اند، هویدا شود و اثرات منفی زیادی را بهمراه داشته باشد. دلایل متعددی میتوانند باعث شوند تا این عمل صورت پذیرد اما آنچه حائز اهمیت است جلوگیری هرچه سریع‌تر از این روند فرسایشی میباشد. به همین منظور هدف از این تحقیق شناسایی مفاهیم و راهکارهایی است که در زمینه احیا و بازیابی باغ‌های تاریخی صورت گرفته است. به نحوی که همسو کردن و توجه به معماری فضای مورد طراحی در باغ با نیازهای امروزی کاربران به منظور ایجاد فضایی کاربردی و بروز در نظر گرفته شود و همچنین به ایجاد هماهنگی و همخوانی در زمینه طراحی، میان کالبد قدیمی باغ و

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد، دانشکده هنر و معماری دانشگاه شیراز، mahtabIn21@gmail.com

۲- استادیار، دانشکده هنر و معماری دانشگاه شیراز، abdiardekani@gmail.com

فضای جدید طراحی شده یا الحاقی در مجموعه با توجه به ایجاد کاربری جدید در آنجا و محوطه‌ی قدیمی باغ توجه گردد. که در این میان باید شناسایی اصول لازم به منظور احیای باغ‌های قدیمی در راستای ایجاد کاربری‌های جدید در آن فضا را نیز مدنظر داشت؛ توجه به موارد فوق از این بابت است که احیا و ایجاد کاربری جدید به نحوی که با نیازهای امروزی افراد همسو بوده میتواند سبب توقف و یا کاهش روند فرسایشی در آنها گردد، که در این راستا این پرسش مطرح میشود؛ آیا تغییر کاربری در فضای یک باغ قدیمی به رونق‌بخشی مجدد آن و جذب مخاطبین به آنجا، میتواند موثر واقع گردد؟

الف- مبانی نظری

ادراک ما از واژگان مختلف همواره با تصویرهای ذهنی همراه است و شاید به همین خاطر باشد که با شنیدن برخی واژگان حسی خوب در ما تداعی میشود و با برخی دیگر خیر. واژه "باغ" بی‌گمان یکی از همان واژگان خوشایند است که با شنیدنش تصویری از سرسبزی و خرمی را متصور میشویم و اگر در فضایش حضور یابیم این حس دوچندان میگردد. اما امروزه در بسیاری از نقاط شهری، شاهد تخریب و از بین رفتن این نوع از فضاهای با ارزش و تاریخی هستیم که میتواند دلایل بسیاری داشته باشد. اما آنچه که حائز اهمیت است، به همراه داشتن آثار سوء این حجم از تخریب‌ها و بی‌توجهی‌ها، میباشد. باغ‌ها که همواره بخش مهمی از معماری باارزش ایران به حساب می‌آیند، با بی‌توجهی و کوتاهی‌های صورت گرفته در شرف از بین رفتن هستند. میتوان گفت اکثر این باغ‌ها که امروزه در بافت شهری قرار دارند، دارای پیشینه‌ی تاریخی بوده و علاوه بر غنای طبیعی که در بطن خود داشته، دارای ارزشهای فضایی، کالبدی و فرهنگی نیز میباشند و با فضای شهر و تاریخچه آن عجین شده‌اند. به همین خاطر نیازمند حفاظت و صیانت هستند. چنانکه در سطح جهانی، منشور فلورانس، تحت عنوان متمم منشور ونیز، در زمینه حفاظت از باغ تاریخی و با نگاه به ویژگی‌های ذاتی آن تدوین شده است (ابوئی و جیحانی ۱۳۹۱).

لازم به ذکر است که هر اثر معمارانه‌ی ارزشمندی همچون باغ‌های تاریخی، نماینگر سه موجودیت قابل تمییز "زیبایی شناختی، تاریخی و ساختاری" است (فلامکی ۱۳۹۰) و در صورتی که این باغ‌ها تحت مرمت و احیا قرار نگیرند میتوانند در وجوه مختلفی، اثرگذاری منفی و آسیب‌های جدی را به دنبال داشته باشند. از جمله: آسفتگی بصری و نازیبا شدن فضا، آسفتگی عملکردی و کارکردی به لحاظ احتمال ایجاد جرایم و ناهنجاری‌های اجتماعی در فضا، (احمدی، بمانیان، و رفعتی ۱۳۹۶) از بین رفتن بخشی از اکولوژی محیط، همچنین اثرات سوء اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی در منطقه و در ابعاد گسترده‌تر کاهش امنیت و غیره را نیز میتواند به همراه داشته باشد.

با توجه به اهمیت باغ‌ها در زمینه‌های مختلف، برای احیای آنها نمیتوان در چهارچوبی محدود و با تبصره‌های مشخص به این امر پرداخت (شهسوارگر ۱۳۹۱). به منظور احیا و مرمت هرچه بهتر یک باغ باید علاوه بر حفظ و بهبود وضع کالبدی و فیزیکی، آنجا را به روز کرده و منطبق با نیازها، رفتار و فعالیت اجتماعی شهروندان طی دوران حاضر تغییر ایجاد نمود.

با توجه به ذکر مواردی که باید در زمینه احیا در نظر داشت، توجه به پاسخ‌گو بودن و بروز بودن آن برای جامعه امروزی به مراتب حائز اهمیت است. فرآیند احیا که زنده بودن و به روز کردن اثر را برای تداوم حیات شامل میگردد، یکی از شاخه‌های حفاظت و ایزاری برای حفظ استمرار است. در واقع احیا در راستای کمک به عمل حفاظت خواهد بود (محمدمرادی و همکاران ۱۳۸۹) آنچه که باعث میشود احیا ضرورت یابد، از بین رفتن اصالت، سلامت، پویایی و کاربری یک فضا بوده (درخشانی ۱۳۹۳). حال یکی از فضاهایی که این ضرورت برای آن احساس میشود، باغ‌ها میباشند. با توجه به اهمیت اثرگذاری باغ در معنادهی و ماهیت بخشی به بسیاری از فضاهای شهری چه در گذشته و چه در حال حاضر، رها کردن آنها به حال خود و بی‌توجهی به آنها باعث متروک‌گشتن، فرسایش، بد مسکنی و در نهایت تنزل کیفیت اقتصادی- اجتماعی آنها میشود (سجادی و همکاران ۱۳۹۰). باغ در موقعیت‌ها و اقلیم‌ها و خرده فرهنگ‌های متفاوت شکل گرفته و به تجربه‌ای غیرقابل تکرار بدل شده است، سنتی کهن را در خود جای داده، آن را منتقل کرده و به دلیل بازآفرینی مکرر آن در موقعیت‌های متفاوت، گوناگونی شکلی و کارکردی پرشماری یافته است؛ بنابراین انتقال آن به آینده، به دلیل ارزش‌های مفید خواهد بود (ابوئی و جیحانی ۱۳۹۱).

با احیا و بازیابی باغ‌ها میتوان اثرات مثبت گسترده‌ای را شاهد بود؛ در ابتدای امر میتوان تاثیر آن را در بهسازی منظر باغ و ارزش بصری و زیبایی محیطی مشاهده کرد. میتوان شاهد ارتقای کیفیت‌های ایمنی و آرامش بخشی روانی بود. همچنین بهبود کیفیت‌های کارکردی و عملکردی به لحاظ ایجاد کاربری‌های جدید در فضا که به واسطه‌ی احیای این دسته از باغ‌ها ایجاد میگردند نیز حائز اهمیت است. میتوان کیفیت‌های ارزشی و فرهنگی باغ را مجدد به آن بازگردانده و یا حتی آن را ارتقاء بخشیده به نحوی که حفاظت و انتقال از ارزش‌های محیط به عمل آید. علاوه بر این موارد میتوان باعث افزایش کیفیت‌های اجتماعی باغ گشته و به دنبال آن کاهش ناهنجاری‌های اجتماعی و بزهکاری را به همراه داشته و فضایی ایجاد گشته تا افراد بیشتری در آنجا حضور یافته و از فضا بهره‌برده (رازقی و هوراندی ۱۳۹۷). در نهایت هر آنچه که موجبات درک تمدن و فرهنگ سابق یک ملت را فراهم آورد، شایسته احیا و حفاظت است (بمانیان و همکاران ۱۳۸۹). راهکارهایی که به واسطه‌ی آن‌ها میتوان باغ را احیا نموده، باید دارای حداقل یک وجه مشترک با ارزش‌ها و کیفیت‌های باغ باشند. به نحوی که بتوان ارتباطی هرچند تنگاتنگ میان آن‌ها برقرار نمود.

هر بنا یا مجموعه‌ای به منظور پاسخ‌گویی به بخشی از نیازهای محیطی انسان، شامل دو بخش میگردد؛ فیزیک مجموعه (کالبد) و عملکرد آن (روح و غایت استفاده از آن)، که مکمل یکدیگر میباشند. این دو عامل به مرور زمان و دلایل متعدد، دچار زوال و دگرگونی میشوند. کشورهای با فرهنگ کهن و غنی با تعداد زیادی از بناهای قدیمی رو به رو هستند که باید مورد حمایت، نگهداری و حفاظت قرار گیرند. اگر این بناها فاقد عملکرد باشند، در زمان کوتاهی دچار تخریب واقع خواهند شد. امروزه در اثر رویارویی جوامع با تغییرات سریع از یک سو و ارتقاء استانداردهای مربوط به خدمات و تسهیلات، ایمنی (در جوامع غرب) و فرهنگ زدایی (در جهان سوم)، امر استفاده از بناهای قدیمی را با مشکل رو به رو ساخته است. این در حالی است که این نوع از بناها از اهمیت والایی برخوردار بوده و در صورت از دست رفتن، تجدید آنها محال است. به منظور به تاخیر انداختن این روند و تداوم ماندگاری اثر، از روش‌های درمانی گوناگونی میتوان بهره برد. یکی از این روش‌ها «احیا» بوده که زمینه بهره‌گیری مجدد از این آثار را فراهم می‌آورد (فخاری تهرانی و همکاران ۱۳۷۲).

مفهوم احیا

احیا به معنای مجموعه‌ای از اقدامات مبتنی بر برنامه‌ریزی است که برای بهبود شرایط یک بنا و یا مجموعه که حیات عملکردی اصلی خود را از دست داده است ضروری به شمار میرود. که این عملکرد باید با نیازهای امروزی جوامع بشری همگن باشد (فخاری تهرانی و همکاران ۱۳۷۲).

پیش از شروع به احیا باید اهداف ارزشی مورد نظر طراح، مشخص گردند. این ارزش‌ها فلسفه‌ی احیا را توجیه مینمایند؛

- ارزش‌های اجتماعی: با هدف هویت بخشی به بنا
- ارزش‌های فرهنگی: با هدف حفظ ارزش‌های هنری، معماری و باستان‌شناسی
- ارزش‌های مذهبی و اعتقادی: با هدف حفظ و اعتلای باورهای اعتقادی مردم
- ارزش‌های اقتصادی: با هدف استفاده از سرمایه‌های ساخت بنا، تاسیسات زیربنایی، دسترسی‌ها و غیره
- ارزش‌های چندجانبه: ترکیبی از ارزش‌های فوق‌بوده (فخاری تهرانی و همکاران ۱۳۷۲).

از حدود نیم قرن پیش، تلاش برای تدوین سندی با اعتبار جهانی برای حفاظت و مرمت آثار تاریخی در قالب منشور ونیز به ثمر رسید. آنچه در این سند بسیار مهم پنداشته شده است، تلاش برای ایجاد توافق جهانی بر روی اصول حفاظت و مرمت بناهای تاریخی، و فراهم آوردن شرایط اجرای آنها در چهارچوب فرهنگ و سنت‌های سرزمینی است. همچنین منشوری که به عنوان الحاقیه منشور ونیز از آن یاد میشود، منشور فلورانس (۱۹۸۲) است، که به ماهوی باغ‌های تاریخی اختصاص داده شده است (ابوئی و جیحانی ۱۳۹۱). این منشورها سبب شدند تا توجه به امر احیا بیشتر گشته و در قالبی درست تر صورت پذیرند.

در واقع اندیشیدن به مرمت و احیا و پرداختن به آن در مفهومی نزدیک به امروز، ریشه‌هایی در میانه‌ی سده‌ی نوزدهم دارد. افراد صاحب نظر در اینباره نظریات و تئوری‌هایی را بیان کرده و به دنبال آن منشورها و قطعنامه‌هایی در کنگره‌های جهانی به تصویب رسیده است (ابوئی و جیحانی ۱۳۹۱).

ایکوموس (ICOMOS)، کمیته بین‌المللی ابنیه و سایت‌های تاریخی، ۳ کنفرانس مهم منشور ونیز (۱۹۶۶)، منشور بورا (۱۹۸۱) و منشور فلورانس (۱۹۸۲) را در خصوص احیای محوطه‌های تاریخی برگزار کرد. که در منشور فلورانس بحث احیای باغهای تاریخی مورد تأکید و توجه قرار گرفته است. این منشور، باغهای تاریخی را به عنوان یادبودهای تاریخی معرفی میکند و تمام ویژگی‌های طبیعی و فرهنگی را مورد توجه قرار میدهد (شهسوارگر ۱۳۹۱).

به همین خاطر در زمینه‌ی طرح احیا باید با آگاهی از مبحث ارزش‌ها و هویت‌های تاریخی و فرهنگی مندرج در موارث فرهنگی جامعه، از خلاقیت بسیاری نیز بهره برد. زیرا طرح احیا خود یک معماری دوباره در قالب محدودیت‌های قبلی بنا با حفظ تمامی اصالت‌ها و با اندک دخل و تصرف جهت آماده نمودن بنا برای پذیرش عملکرد جدید است (فخاری تهرانی و همکاران ۱۳۷۲). همچنین در این اقدام فضای جدیدی حادث می‌شود که ضمن حفظ شباهت‌های اساسی با فضای پیشین، تفاوت‌های ماهوی و معنایی را با توجه به شرایط زمانی و مکانی حاضر (دوران معاصر) با فضای پیشین در ارتباط با مخاطبان خود به نمایش می‌گذارد (حناچی و همکاران ۱۳۸۶). بدین صورت که این فرآیند باززنده‌سازی باید درخور تاریخ گذشته و بیان‌کننده‌ی زندگی واقعی آنها در مقیاس محلی و درعین حال نیز پاسخگوی نیازهای عمومی باشد (خیاط مقدم و همکاران ۱۳۹۶). از جمله فضاهای باارزش که منشور فلورانس نیز به آن اختصاص داده شده است و اهمیت آن را از این طریق گوشزد مینماید، باغ‌های تاریخی میباشند.

باغ تاریخی

باغ تاریخی به یک ترکیب معماری و باغ‌داری اطلاق می‌شود که از نقطه نظر تاریخی یا هنری مورد توجه عموم است؛ به این دلیل می‌باید آن را یک اثر تاریخی به حساب آورد. باغ تاریخی یک ترکیب معماری است که اجزای متشکله آن اصولاً مرتبط با باغداری هستند و لذا زنده اند، این بدان معنا است که این اجزای فانی و قابل جایگزینی هستند (طلوع آشتیانی ۱۳۸۵). این باغ‌ها صحنه‌ای برای رودررویی فرهنگ و طبیعت هر سرزمین میباشند که توجه عموم مردم را به خود جلب کرده و این رابطه تنگاتنگ بین تمدن و تاریخ به وسیله عناصر طبیعی و مصنوع باغ بیان می‌گردد (pinheiro 1993).

این نوع از باغ‌ها که معمولاً ترکیبی از آثار باستان‌شناسی، معماری یا طبیعی هستند، از عوامل و اجزای مختلفی تشکیل شده اند که ارزش‌های فرهنگی متفاوتی دارند (طلوع آشتیانی ۱۳۸۵). سندیت یک اثر تاریخی در ویژگی‌ها، اصالت عناصر تشکیل‌دهنده و فن‌آوری‌های به کار رفته در پیوند میان این عناصر تجلی می‌کند. در واقع هنگام سروکار داشتن با یک اثر تاریخی نمی‌توان تک‌تک اجزای آن را بدون توجه به کلیت اثر مورد توجه قرار داد (ماجدی و همکاران ۱۳۹۲)، که این امر در رابطه با باغ‌های تاریخی نیز صدق میکند. باغ‌های تاریخی صحنه‌ای برای رودررویی فرهنگ و طبیعت هر سرزمین هستند که توجه عموم مردم را به خود جلب کرده و این رابطه تنگاتنگ بین تمدن و تاریخ به وسیله عناصر طبیعی و مصنوع باغ بیان می‌گردد. (pinheiro 1993) و در آن امتزاج عناصر گوناگون، نه تنها با هدف به وجود آوردن مناظر دلکش و التذاذ بصری صورت می‌پذیرفته، که همزمان ایجاد محیطی به منظور اغنای روح و روان از رهرو به‌کارگیری ضرب‌آهنگ آب، رایحه گل‌ها و سرود پرندگان نیز مدنظر بوده است. به این ترتیب هنر باغ‌سازی ایرانی به خلق محوطه محصور که در آن آرامش روح در جوار آسایش تن حاصل می‌گردد، نایل می‌آید. (طلوع آشتیانی ۱۳۸۵)

باغ‌های ایرانی نیز با توجه به پیشینه و قدمتی که دارند، از جمله باغ‌های تاریخی محسوب شده و در این پژوهش نیاز است تا شناخت دقیقی نسبت به آن‌ها پیدا کنیم.

باغ ایرانی

تاریخ نگاران بسیاری ایرانیان را اولین خالقان باغ می‌دانند. فارسنامه ابن بلخ، منوچهر پسر میشخوریار را که هفتمین پادشاه پیشدادی است، نخستین کسی می‌داند که در جهان به احداث باغ و بوستان پرداخته است. تاریخ نگاران یونان باستان چون گزنفون نیز بارها به باغ و باغ‌سازی در ایران اشاره می‌کنند. ناگفته نماند یونانیان باستان، همواره ایرانیان را به عنوان بزرگ‌ترین ملل باغ‌ساز در جهان می‌شناختند (عامری و گنجی صفار ۱۳۹۵).

باغ ایرانی به عنوان تمثیلی از بهشت زمینی، به عنوان یک عنصر شهری متجانس و سازگار با ویژگی‌های طبیعی و انسان ساخت پیرامون و در عین حال با حداکثر بهره‌گیری از ویژگی‌های مطلوب محیط طبیعی، فضایی همخوان با ویژگی‌های فرهنگی و اجتماعی را به منظور گذراندن اوقات فراغت و سکونت موقت یا دایمی شهروندان، فراهم نموده است. اگرچه باغ ایرانی با بهره‌گیری استنادانه از عوامل آب، خاک و گیاه واجد ساختار کلی کما بیش یکسانی است، در هر گستره خاص جغرافیایی و اقلیمی از کشور، متناسب با توان محیط و میزان برخوردارگی از هر یک از عوامل پیش گفته، تصویری متفاوت از نحوه امتزاج این عوامل را به دست داده، باغ آبی، باغ تخت، باغمزار، باغ شیب دار و غیره را به نمایش می‌گذارد (طلوع آشتیانی ۱۳۸۵).

باغ ایرانی دارای الگو، ساختار و شاخص‌هایی بوده که از جمله‌ی آنها میتوان به محصور بودن و دارا بودن هندسه‌ی چهارگوش اشاره کرد. الگوی غالب باغ‌های ایرانی، با عنوان چهارباغ میباشد. نقش نظام آبیاری و پوشش گیاهی در این باغ از اهمیت بسیاری برخوردار بوده. همچنین این باغ‌ها اصولاً دارای محور اصلی میباشند که سایه اندازی شده و با حضور پررنگ آب و گیاه، میان ورودی و کوشک گسترده شده و منظری برای نظاره گر مهیا میکند (آل هاشمی ۱۳۹۹).

باغ ایرانی همواره در زندگی مردم و در طول سده‌های متوالی نقشی پررنگ داشته به نحوی که سبب ارجاع آن در حوزه‌هایی همچون ادبیات، شعر و نگارگری و هنرهای صنایع و موسیقی نیز شده است. از میان رفتن و رنگ اصالت باختن باغ، بدون شک به فراموش شدن ارزشهای درونی و بی‌واسطه‌ی آن خواهد انجامید (ابوئی و جیحانی ۱۳۹۱).

متأسفانه امروزه با بی‌توجهی‌های صورت گرفته و به دلایل مختلف، این بخش از معماری با ارزش ایران به دست فراموشی سپرده شده و به مرور دچار تخریب و متروکه‌گشتن، میشود؛ از همین روی نیاز به حفظ و احیای آنها بیشتر از قبل احساس میگردد.

رویکردهای احیا در باغ ایرانی

احیا نمودن باغ، سبب میشود تا به عنوان خاطره‌ای جمعی حفظ شود. همچنین کلیه‌ی اقداماتی که در جهت حفظ موجودیت و هویت باغ صورت می‌پذیرد، بر پایه‌ی بررسی‌های تاریخی و توجه به زمینه فرهنگی، تعیین‌کننده نحوه باززنده‌سازی آن میباشد (فلامکی ۱۳۹۰). یکی از راهکارهایی که در زمینه احیا میتوان از آن بهره برد، ایجاد کاربری جدید بوده، که در این روند باید در نظر داشت باغ ایرانی، دارای ساختار کاملی بوده و متکی به دانش تجربی پیشینیان و درک توان پنهان بستر است و رابطه‌ی مؤثر بین طبیعت، فرهنگ و انسان را در سامانهای با ارتباطات متداخل تحت عنوان محیط، نشان میدهد (بل، ۲۰۱۲)، به همین منظور برای احیای آن، حفظ گونه‌های گیاهی موجود و باارزش، جانمایی فعالیت‌های مناسب در بخش‌های فرهنگی با حفظ پایداری بخش‌های باارزش تاریخی و طبیعی، انتخاب مصالح متناسب و هماهنگ با باغ باید مورد توجه قرار گیرد. فرایند باززنده‌سازی باید درخور تاریخ گذشته و بیان‌کننده‌ی زندگی واقعی آنها در مقیاس محلی بوده و در عین حال نیز پاسخگوی نیازهای عمومی باشد (خیاط مقدم و همکاران ۱۳۹۶).

این امر نیازمند رویکردی انعطاف‌پذیر است، که باید با مطالعه‌ی منظر فرهنگی و تاریخی سایت و شناخت جنبه‌های مختلف شکل-دهنده به منظر باغ در ابعاد مختلف، در کنار توجه به اصول و قواعد احیا و حفاظت، به باززنده‌سازی باغ بپردازد (شهسوارگر ۱۳۹۱).

نتیجه‌گیری

اطلاعات به دست آمده در این تحقیق نشان از آن دارد که به منظور باززنده‌سازی فضای باغ ایرانی، میتوان از احیا و ایجاد کاربری جدید متناسب با خواسته‌های امروزی افراد در آنجا بهره برد. این امر سبب رونق مجدد فضا و حضور افراد در آن مجموعه میگردد. اما باید در نظر داشت که در این روند، توجه به موارد مختلفی حائز اهمیت است؛ که از جمله‌ی آنها در نظر داشتن پیشینه تاریخی و ارزش فرهنگی باغ، منظر و ساختار کالبدی آن و توجه به بافت و زمینه میباشد. لذا برای ایجاد احیایی صحیح در باغ-های تاریخی ابتدا باید شناخت درستی از باغ و بافت آن و همچنین اصول احیا در این فضاهای تاریخی و باارزش پیدا کرد تا بتوان فضایی مناسب برای حضور مجدد افراد و استفاده‌ای تازه از آنجا به کار برد. همچنین در بلند مدت و در ابعاد کلان این عامل باعث خواهد شد تا اثرات مثبتی برای باغ و همچنین برای بافت مجموعه به ارمغان آورده شود.

منابع

۱. آل هاشمی، آیدا (۱۳۹۹)، باغ فتح آباد کرمان؛ جایگاه شاخص های باغ اصیل ایرانی در احیای باغ های تاریخی ایران، منظر، ۱۲، ۵۱، ۶-۱۵.
۲. ابویی، رضا، و حمیدرضا جیحانی (۱۳۹۱)، دشواری های فراروی مرمت باغ ایرانی، مجله صفا، ۵۷، ۱۰۷-۱۱۷.
۳. بمانیان، محمدرضا، مجتبی انصاری، و نینا الماسی فر (۱۳۸۹)، باززنده سازی منظر فرهنگی تخت سلیمان با تاکید بر رویکردهای بازآفرینی و حفاظت از میراث جهانی ICOMOS، مدیریت شهری، ۸، ۲۶، ۷-۲۶.
۴. حناچی، پیروز، داراب دیبا، و محمدجواد مهدوی نژاد (۱۳۸۶)، حفاظت و توسعه در ایران (تجزیه و تحلیل تجارب مرمت در بافت های با ارزش شهرهای تاریخی ایران)، هنرهای زیبا، ۳۲، ۳۲، ۵۱-۶۰.
۵. خیاط مقدم، میترا سادات، هما ایرانی بهبهانی، و حسن دارابی (۱۳۹۶)، باززنده سازی باغ نشاط شهر فیروزه براساس مستندات تاریخی و محیطی، پژوهش های باستان شناسی ایران، ۷، ۱۵، ۲۱۹-۲۳۸.
۶. درخشانی، نجلا (۱۳۹۶)، سنجش تاب‌آوری کالبدی و عملکردی در حفاظت از بازار تاریخی تهران، مرمت و معماری ایران، ۱، ۱۳، ۱۳۵-۱۵۱.
۷. رازقی، علیرضا، و بهاره هوراندی (۱۳۹۷)، تحلیل تجارب احیای میراث معماری بر مبنای سنجش میزان رضایتمندی مخاطب (مطالعه موردی: تجارب احیا با کاربری اقامتی-گردشگری در بافت تاریخی شهر یزد)، نامه معماری و شهرسازی، ۱۰، ۲۰، ۶۹-۸۴.
۸. سجادی، ژیلا، رحمت الله منشی زاده، و بهزاد حبیبی (۱۳۹۰)، تحلیل اجتماعی-فضایی بافت های فرسوده شهری به منظور احیا و جلوگیری از فرسودگی بیشتر (مطالعه موردی: منطقه هفده تهران)، صفا، ۵۴، ۱۷۱-۱۸۶.
۹. شهسوارگر، مولود (۱۳۹۰)، تداوم منظر فرهنگی؛ احیا و بازآفرینی یک باغ ایرانی، مجله منظر، ۳، ۱۷، ۵۴-۵۹.
۱۰. طلوع آشتیانی، شاهین (۱۳۸۵)، مبانی حفاظت و احیای باغ های تاریخی، فصل نامه آبادی، ۱۶.
۱۱. عامری، زهرا، و محمدجواد گنجی صفار (۱۳۹۵)، احیای باغ ایرانی و تاثیر آن بر گردشگری؛ مطالعه موردی باغ فتح آباد کرمان، همایش بین المللی افق های نوین در مهندسی عمران، معماری و شهرسازی و مدیریت.
۱۲. فخاری تهرانی، فرهاد، احمد اصغریان جدی، و بهرام قدیری (۱۳۷۲)، صفا، ۳، ۱۱ و ۱۲، ۶-۲۳.
۱۳. فلامکی، محمد منصور (۱۳۹۰)، باززنده سازی بناها و شهرهای تاریخی، تهران، دانشگاه تهران موسسه انتشارات، چاپ

۱۴. ماجدی، حمید، حسین امجد، و هومن بهمن پور(۱۳۹۲)، *باززنده‌سازی اماکن تاریخی فرهنگی (مطالعه موردی: هتل باغ مشیرالممالک شهر یزد)*، علوم و تکنولوژی محیط زیست، ۱۵، ۴، ۱۱۹-۱۳۲.
۱۵. محمدمرادی، اصغر، محمدحسن محب علی، و آتس سا امیرکبیریان(۱۳۸۹)، *دوازده درس مرمت، تهران، مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی شهرسازی و معماری*.
- ۱۶.
17. Bell, S, (2012), *Landscape: pattern, perception and process*, Routledge.
18. pinheiro. Joao De Deus,(1993), *Garden of Historic Interest*, European Commission Directorate General X.